

ZBB106 KODLU
TASARIM BİTKİLERİ
YETİŞTİRİCİLİĞİ
DERSİ NOTLARI

Doç. Dr. Soner KAZAZ

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi
Bahçe Bitkileri Bölümü
06110-Ankara

skazaz@ankara.edu.tr

8- BAZI TASARIM BİTKİLERİ, ÖZELLİKLERİ VE YETİŞTİRME TEKNİKLERİ-6

❁ **Malus (*Elmalar*)**

❁ **Familya : Rosaceae - Gülgiller**

❁ **Avrupa, Asya, Amerika ve Türkiye’de doğal olarak yetişen 30 kadar türü vardır.**

- × **Yaprak döken ağaçlardır.**
- × ***Yaprakları* tam yaprak durumunda, kenarları dişli, almaşlı dizilişte ve kalın dokuludur.**
- × ***Çiçekleri* erselik (hermafrodit), 2-13 çiçeğin birleştiği şemsiyemsi salkım durumundadır. Çiçekler beyaz, pembe, kırmızı ya da morumsu-kırmızı olabilir.**
- × ***Meyve* 5 karpellidir ve her karpelde 1-2 tohum bulunur.**

- × **Malus'lar optimum kirece sahip, humus miktarı yönünden yeterli, tınlı, tınlı-kumlu, geçirgen topraklarda iyi gelişir.**
- × **Susuzluktan zarar görürler.**
- × ***Kökleri fazla derine gitmez.***
- × **Kurak bölgelerde ağır topraklara dikildiğinde susuzluğa dayanım artar.**

***Malus floribunda* (Japon Ss Elması)**

-  Japonya'da doğal olarak yaşar. 6-7 metre kadar boylanıp boyu kadar da yayılım yapar.**
-  Yazın yeşil (yaprak döken), yaygın dallı ve yuvarlak ta teşkil eden, ağaç ve çalı formundaki bitkilerdir.**

- × ***Genç dallar* önceleri tüylü daha sonra ise parlaktır.**
- × ***Yaprakları* yumurta biçiminde 4-8 cm uzunlukta, ucu sivri, kenarları testere dişli, üst yüzü koyu mat yeşil, alt yüzü tüylü ve soluk renktedir.**
- × ***Çiçekleri* gonca iken pembe-kırmızı, açıldığında pembe renklidir. Çiçekler 3-4 cm çapta ve katmersizdir.**
- × ***Mayıs* ayında çiçeklenirler. 4-7 çiçek bir arada şemsiye şeklinde salkım oluşturur.**

- × ***Sarı-kırmızı renkli* küçük meyveler verir.**
- × ***En önemli kültür formları;***
- × **Çiçekleri koyu kırmızı olan *Malus floribunda* “*Atrosanguinea*” ve,**
- × **Meyveleri iri ve sarı renkli olan *Malus floribunda* “*Golden Hornet*” tir.**

- × Üretimi *tohum ve aşı* ile yapılabilir.
- × *Tohum ile üretimde*, tohumlar ekilmeden önce 4°C de 0-70 gün arası katlamaya tabi tutulur ve katlamadan alınan tohumlar *Şubat* ayında ekilirler.
- × Tohumla üretim türlerin çoğaltımı için kullanılır.
- × *Aşı ile üretimde*, *Şubat-Mart* ayında 2 yaşlı anaçlara 1 yaşlı kalemler, *yanaştırma kalem aşısı* metoduyla aşılanmaktadır.

- × **Diđer bir metot, *Temmuz-Ađustos* aylarında yapılan *T göz* aşıdır. Anaç olarak *Malus baccata* kullanılır.**
- × **Aşı ile üretim *kültür formlarının* üretimi için kullanılır.**
- × ***Budama*, Şubat ayında form vermek amacıyla yapılmaktadır. İçeri doğru büyüyen düzensiz kuru dallar da budama esnasında alınmalıdır.**

❁ **Platanus (Çınarlar)**

❁ **Familya : *Platanaceae***

❁ **Kuzey Amerika ile Meksika'da, Güneydoğu Avrupa'dan başlayarak Himalayalar'a kadar olan ülkelerde doğal olarak yetişen 6-7 türü vardır.**

- × **Yaprak döken ağaçlardır.**
- × ***Sürgünleri* pseudo-terminal tomurcukludur.**
- × ***Yan tomurcuklar*, sürgünlere iki sıralı sarmal dizilmişlerdir. Tomurcuklar yumurtamsı-konik biçimdedir ve külah gibi tek bir pulla örtülmüştür.**
- × **Yaprak dökümüne kadar tomurcuklar, yaprak sapları tarafından gizlenmiştir. Yaprak sapı izi dar bir şerit halinde, bir yüzük gibi tomurcuğun etrafını çevreler; böbrek şeklindeki kulakçıkların dökümünden sonra, sürgün üzerinde çizgi halinde dairesel bir iz bırakır.**

- × Yaşlı gövdelerin kabuklarının dış kısmı levhalar halinde veya küçük pullar halinde çatlaklıdır.
- × *Yaprakları* uzun saplı, 3-7 loplu, lop kenarları kaba dişli, ikinci derecede tali lopçuklu veya ender olarak tam kenarlıdır. Yaprak ayası ışınsal damarlıdır.
- × *Çiçekler* tek evciklidir. Erkek ve dişi çiçekler ayrı ayrı topaç gibi başçık halinde kurullar oluştururlar. Küremsi olan bu kurulların birkaçı bir arada ortak uzun bir ekseninde bulunurlar.

- × ***Meyve* nus'tur. Meyve olgunlaştıktan sonra, Sonbahar ve Kış ayları içerisinde dağılır. Meyveler rutubetli ve mineral maddece zengin topraklarda kolayca çimlenebilir.**
- × **Genç yaşlardan itibaren hızlı bir büyüme yapan ve çok kalın çaplara ulaşan Çınarlar “Ulu Ağaç” halini alırlar ve 500-600 yıl yaşarlar.**
- × **Dere, nehir kenarlarını, vadi içlerini, taban suyu seviyesi yüksek düzlükleri tercih ederler.**
- × **Fazla derine gitmeyen, yüzeysel geniş bir kök sistemi oluştururlar. Hava kirliliğine ve gaz zararlarına karşı dayanıklıdırlar.**

Palatanus orientalis

(Doğu ınarı, Osmanlı ınarı, Gavulađan, Kavlađan)

- × Doğu ınarı Güneydoğu Avrupa'dan Himalayalar'a kadar çok geniş bir alana yayılır.
- × ülkemizde, tüm orman bölgelerindeki dere ilerinde, ırmak ve nehir yataklarında kendiliğinden yetişir.

- × **Doğu Çınarı** *25-35 metre*ye kadar boylanabilen, *5-6 metre* çap yapabilen ve *2000 yıl* yaşayabilen uzun ömürlü, *ulu-anıt* ağaçlardandır.
- × Serbest büyüdüğü zaman *kısa gövde, kalın dal ve geniş bir tepe* yapar.
- × *Gövde ve dallar* açık gri veya yeşilimsi-gri renktedir. Silindir şeklindeki gövde beyazımsı-gri renkli bir kabukla örtülüdür.
- × *Yaşlı gövdelerin kabukları* küçük levhalar halinde kavlar ve yavaş yavaş dökülür.

- × ***Yaprakları 5-7* loplul, lob oyuntuları çok derindir, orta damara kadar ulaşır. Loplarn boyu, genişliğinden daha fazla, uçları sivri, kenarları düzensiz kaba dişli veya düzdür.**
- × **Açık yeşil renkli yaprakları, önceleri hafif tüylü, sonraları ise hemen hemen tüsüzdür.**
- × **Yaprağın genişliği 10-12 cm'ye ulaşılır. Yaprak sapı oldukça uzundur, boyu 3-8 cm arasında değişir. Yaprak sapının dip tarafı, huni gibi genişleyerek, tomurcuğu içinde saklar.**
- × ***Meyveler* küre biçimli, bileşik ve 2-6 tanesi uzun bir sap üzerinde yer alır.**

- × Her bir meyvenin çapı 2-2,5 cm dir. Bileşik meyvelerin durumu Doğu Çınarı'nın tanımlayıcı bir özelliğidir.**
- × Doğu Çınarına çok benzeyen Batı Çınarında, bileşik meyveler tek tek bulunur veya birkaç tanesi tek bir eksen üzerinde yer alır.**
- × Yaprakları tozlardan ve gazlardan fazla etkilenmediğinden, büyük şehirlerin yol kenarlarında, park ve bahçelerinde peyzaj amaçlı kullanımı oldukça yaygındır.**
- × Genç yaşlardan itibaren hızlı bir büyüme yapar. Zamanla içleri çürüyüp boşalmasına rağmen, yaşamlarına devam ederler.**

***Palatanus occidentalis* (Amerika ınarı, Batı ınarı)**

- × Anavatanı *Kuzey Amerika* olan bir ınar türüdür.**
- × Amerika'da yapraklı ağaçlar arasında en fazla çap yapanıdır.**

- × **30-40 m boyunda uzun ve dolgun gövdeli, yuvarlak tepeli bir ağaçtır.**
- × **Kabuk gri-beyaz renktedir, genç gövde ve dalların kabukları büyük levhalar halinde kavlayıp döküldüğü halde, yaşlı ağaçların kabukları küçük pulludur ve uzun süre dökülmez.**
- × **10-20 cm genişliğindeki yaprak çoğunlukla 3 bazen 5 lopludur. Loplar derin değildir. Tabanı yüksekliğinden fazla olan bir üçgen şeklindeki bu lopların kenarları çok kaba dişli veya düzgündür.**

- × ***Yaprağın* dip tarafı düz veya yürek biçimindedir. Alt yüzü taze iken tüylüdür. Olgun yapraklarda ise yalnız damar boyunca tüy vardır.**
- × ***Mürekkep meyve* çoğunlukla teker teker, ender olarak ta ikisi bir arada görülür.**
- × ***Oldukça sığ bir kök sistemi* oluştururlar.**
- × **Ormanlarda, rutubetli düzlüklerde, nehir ve dere kenarlarında rastlanır.**
- × **Büyük bahçelerde, parklarda ve geniş caddelerde kullanılabilir.**

- × **Üretimi *tohum* ile yapılır.**
- × ***Tohum ile üretimde*, tohumlar Şubat-Mart aylarında ekilmelidir.**
- × **Tohumlar çok kolay çimlenirler.**

❁ **Prunus (Prunuslar)**

❁ **Familya : *Rosaceae***

❁ **Kuzey Yarımküre'nin muhtelif kısımları ve Güney Amerika'da doğal yayılım gösterirler. Bazı türleri ülkemizde de doğla olarak yetişmektedir.**

❁ **İçlerinde *badem, kayısı, kiraz, vişne, şeftali, erik* gibi meyve ağaçları ile pek çok süs bitkisinin bulunduğu 200'ün üzerinde farklı tür bu cinsi oluşturur.**

- × **Herdemyeşil ya da yaprak döken ağaç ve çalılardır. Gösterişli çiçekleri vardır.**
- × **Gövde düzgündür.**
- × ***Yaprakların* kenarları dişli ya da kertiklidir. Pek azı düz olan yaprakların sürgünlerde dizilişi almaşlı, yaprak damarları ise tüylüdür.**

- × ***Çiçekler* genellikle beyaz, pembe veya kırmızıdır. Çiçekler tek salkım veya şemsiye kuruluşunda bulunabilirler.**
- × **Çiçeklerde 5 adet taç yaprağı, 5 adet çanak yaprağı, 20-30 adet erkek organ, 1 tane dişi organ vardır.**
- × **Meyve içerisinde taş çekirdekli tek tohum bulunur.**

***Prunus cerasifera* “Nigra” (Kırmızı Yapraklı Erik)**

- × Batı Asya, Kafkasya, Balkanların Kuzeyi ve ülkemizde doğal olarak yaşar.**
- × Peyzaj uygulamalarında en çok bu tür kullanılmaktadır.**

- × **8 metre** boylanabilen, **4 metre** kadar da genişleyebilen bir ağaçtır.
- × **Yaprakları** bordo renkli dekoratif bir ağaçtır.
- × **Yapraklar** elips, yumurta biçiminde, **2-7 cm** uzunlukta, ucu sivri, kenarları ince dişlidir.
- × **Çiçekleri** pembe renklidir ve dal üzerinde tek tek bulunur, **2-2,5 cm** genişliktedir ve *Mart-Nisan* ayında açarlar.
- × **Meyve** yuvarlak ve kırmızı renklidir.

***Prunus persica* (Ss Őeftalisi)**

-  Yazın yeşil, 7-8 metre kadar boylanabilen, 4 metre kadar yayılan aŐalardır.**
-  *Dallar* hafif köŐeli ve dalların güneŐ gören yerleri yeşil renklidir.**
-  *Yaprakları* 7-15 cm uzunlukta, neŐter biçiminde, kenarları dişlidir.**

- × **Çiçekleri genellikle tek nadiren ikisi bir arada bulunur, kırmızı veya pembe renklidir.**
- × **Nisan ayında yapraklanmadan çiçek açar.**
- × **Ilıman bölgelerde, kumsal topraklarda iyi yetişir.**
- × **Birçok kültür formu elde edilmiştir. Bunların en önemlileri, beyaz çiçekli *Prunus persica* “Iceberg” ve katmerli pembe renkli olan *Prunus persica* “Wendle Weeping’ dir.**